

Украины, рассмотрены основные направления внедрения педагогических технологий, в том числе и информационных, в процесс профессиональной подготовки. В работе подчеркнута необходимость системного внедрения информационных и новых педагогических технологий, реализации новых целевых установок, обновление содержания, использования новых форм, средств, методов обучения, внедрение обновленных технологических, научно-методических материалов в учебный процесс высшего учебного заведения для профессиональной подготовки будущих специалистов по охранной деятельности к использованию информационных технологий.

Ключевые слова: педагогические технологии, будущий специалист по охранной деятельности; информационные технологии; принципы обучения; профессиональная подготовка; классификация информационных технологий.

KYSLENKO D. P. Information technologies in professional preparation of future professionals of professional activity.

Socio-political and socio-economic changes in all spheres of Ukrainian higher education cause changes in the spiritual life of the students, in the motives of their behavior, value orientations, social attitudes. This necessitates the modernization of the training of future specialists in security activities, in particular, the content of higher education, preparation for interaction in the information environment on the basis of the use of information and telecommunication technologies, which enhances the self-education of professionals, professional development and self-development. Therefore, the problem of using information technology in the training of future security professionals is a topical issue today. So, consider it necessary to analyse the issues outlined more thoroughly

Keywords: Pedagogical technologies, future specialist in security activities; Information Technology; Principles of training; professional training; Classification of information technology.

УДК 808.545

Котляренко С. В.

**ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТА-ФІЛОЛОГА**

У статті проаналізовано особливості практичної професійної підготовки студентів-філологів у процесі вивчення дисципліни “Культура й техніка мовлення та практикум з виразного читання”. Основою професійної діяльності вчителя має бути не лише доброзичливе спілкування, любов до дітей, гармонія розуму й почуттів, а й педагогічна майстерність на рівні мистецтва, що забезпечується високим ступенем розвитку професійно-необхідних якостей, умінь, навичок.

Основна увага в цьому контексті приділяється розробці ефективних шляхів і засобів професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Допомога майбутнім вчителям-словесникам використати набуті знання з мови у виконавсько-мовленнєвій діяльності, виробити критичний підхід до проблем виразного читання художніх творів, передбачених шкільними програмами.

Ключові слова: виразне читання, професійна діяльність, аналіз тексту, навчально-пізнавальна діяльність, специфіка уроку літератури, освіта, практична спрямованість.

Сучасний вчитель має стати справжнім майстром своєї справи з високим рівнем знань і вмінь у сфері педагогічної діяльності. Необхідною умовою досягнення високої професійної підготовки, педагогічної техніки, майстерності педагога є оволодіння основами теорії і практики мистецтва слова, культури мовлення і виразного читання. Впевнене володіння рідною мовою, здібність точного і логічного викладу думок як письмово, так і в усній формі необхідні спеціалісту в будь-якій галузі.

Одне з найважливіших завдань педагогічної науки на сучасному етапі – підготовка фахівця такого рівня, який був би конкурентноспроможним на світовому ринку освітніх послуг. Основна увага в цьому контексті приділяється розробці ефективних шляхів і засобів професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Основою професійної діяльності вчителя має бути не лише доброзичливе спілкування, любов до дітей, гармонія розуму й почуттів, а й педагогічна майстерність на рівні мистецтва, що забезпечується високим ступенем розвитку професійно-необхідних якостей, умінь, навичок.

Учитель-словесник – це не просто професія, а покликання, бо він повинен не тільки навчити, а й пробудити, прищепити любов до прекрасного, до культури мовлення, культури читання та спілкування. А тому, кому як не нам, викладачам вищих педагогічних навчальних закладів, потрібно донести це до наших студентів.

Кожен розуміє, що студенти вивчаючи ту чи іншу дисципліну, завжди подумки ставлять для себе питання “а навіщо це потрібно?”, тому завдання викладача як можна ґрунтовніше пояснити, довести значеннєвість даного предмета як необхідну умову майбутньої професійної діяльності. У навчанні дітей виразного читання велику роль відіграє підготовка самого вчителя до такого уроку (Б. Буяльський, А. Копчук, Н. Волошина, О. Шкловська).

У переліку дисциплін для студентів-філологів є такий предмет як “Культура й техніка мовлення та практикум з виразного читання”. Програмою передбачено, що після вивчення цього предмету на другому курсі, студенти починають ознайомлення з дисципліною “Методика викладання літератури” на третьому курсі. А тому одним із завдань на заняттях з виразного читання є підготовка студентів до роботи над художніми творами різних жанрів. Викладач має пояснити студентам, що робота з школярами над вивченням того чи іншого твору – це дуже кропітка і відповідальна праця.

З досвіду роботи можемо відзначити, що не завжди приділяється належна увага навчанню учнів виразного читання, не використовується цей важливий метод у комплексі вивчення літератури. Це призводить до того, що читання буває інтонаційно бідним, безбарвним, позбавленим емоційності, що в свою чергу веде до поверхового засвоєння текстів, до втрати інтересу у сприйманні літератури.

Повернемося до питання “а навіщо це потрібно?”. На першому ж

занятті викладач, на нашу думку, повинен пояснити суть самого уроку літератури, наголосити, що виразне читання як метод вивчення літератури пройшло складний і довгий шлях, доки поправу зайняло належне йому місце серед інших методичних прийомів на уроках літератури.

Звичайно, все до кінця зрозуміло стане на перших пробних уроках у школі. Перебуваючи зі студентами на педагогічній практиці, можемо спостерігати як вони нервують під час проведення уроків літератури на яких вивчаються невеликі за обсягом твори, особливо ліричні. Отже, викладач має пояснити, що всі здобуті знання з виразного читання вони використають під час проведення уроків літератури.

Теоретичне і практичне значення курсу “Культура й техніка мовлення та практикум з виразного читання” полягає у засвоєнні студентами теоретичних основ навчальної дисципліни і розумінні специфіки використання їх під час практичної діяльності.

Студенти повинні вміти підготувати твір для читання та аналізу його з дітьми – провести літературознавчий і дійовий аналізи тексту; аналізувати особливості виразного читання і переповідання творів різних жанрів; класифікувати і застосовувати позамовні (рухові) засоби виразності в процесі читання, мовлення (поза, жест, міміка); виразно читати й розповідати художні твори різних жанрів (байки, оповідання, казки, вірші); добре володіти засобами логіко-емоційної виразності читання для розкриття і передачі (відтворення) змісту тексту; засобами інтонаційної та стилістичної виразності мовлення, високим рівнем власної мовленнєвої культури; засобами визначення емоційної функції наголошених слів (емоційного заряду тексту); технологіями вирішення творчих перспективних завдань наскрізної словесної дії і аналізу тексту з дітьми.

Доречним буде використати пропоновані А. Капською показники знань і умінь, необхідних для мовленнєвої діяльності, а відповідно й виразного читання. Так, студенти повинні знати:

1. Закономірності усного мовлення та спілкування зі слухачами під час словесної дії.

2. Основні питання теорії й історії мистецтва слова, основи літературознавства.

3. Закономірності логіки мовлення, розвитку творчого бачення, теорію техніки мовлення.

4. Прийоми і методи організації навчально-виховної діяльності, ефективні форми роботи з використанням мистецтва живого слова.

Майбутні вчителі повинні уміти:

1. Виразно читати художні твори різних жанрів перед учнями, переказувати їхній зміст, розповідати про авторів, історичні події, описані у творах, жанрові особливості.

2. Емоційно впливати на слухача.

3. Граматично правильно будувати і передавати авторські й власні

думки, визначати й передавати власне ставлення до висловленого.

4. Здійснювати дійовий аналіз тексту при підготовці до озвучення.
5. Визначати надзавдання і підтекст словесної дії.
6. Володіти властивостями голосу, підкоряючи їх конкретному змісту, думкам і меті мовлення.
7. Досконало володіти дикцією, орфоепічними нормами літературного мовлення.
8. Володіти інтонацією залежно від змісту і мети словесної діяльності.
9. Оцінювати власний рівень художнього читання і рівень володіння учнями мистецтвом живого слова.
10. Володіти мімікою і жестами відповідно до змісту і мети мовленнєвої діяльності.
11. Прогнозувати ефективність словесної дії у навчально-виховному процесі.
12. Повідомляти, інформувати учнів-слухачів з метою зацікавити, захопити, переконати.

Щоб продуктивно використовувати на уроках літератури досягнення методики виразного читання, вчителеві слід добре уявляти учнів десятичотирнадцяти років: їхній рівень розвитку, обсяг знань, коло інтересів, вікові особливості. У цьому йому допоможуть результати досліджень дитячої педагогіки і психології, які дають змогу пізнати можливості людини, яка зростає і розвивається і тісному зв'язку з формуванням її особистості. Потрібно вчити молодь читати, читати свідомо, розумно. Про начитаність людини судять не за кількістю прочитаних книг, а по тому, як вона зуміла розібратись у них. Учням потрібно радити не просто читати книги, але більше думати над їхнім змістом, над характерами людей, змальованих у книжці, намагатись самотійно проаналізувати той чи інший художній твір.

Та потрібно пам'ятати, що все це відбувається під керівництвом вчителя.

Педагог вводить школярів у світ мистецтва літератури за допомогою виразного читання. Він веде їх від самотійного сприймання тексту до логічно осмисленого, прагнучи виробити в учнів уміння самотійно аналізувати твір. Безперечно, вчитель не може обмежуватись лише збудженням активних емоцій на уроках, він повинен уміти ще й керувати ними, спрямовувати процес сприймання літератури.

Для того, щоб якнайактивніше використати можливості виразного читання, учитель має спиратися на здатність дітей самотійно мислити, міркувати, порівнювати, робити висновки й узагальнення.

Яке ж місце посідає виразне читання в структурі уроку? Головним об'єктом на уроці є література, художній твір. Однак без озвучення цього твору неможливо здійснювати його аналіз. Тому кожен словесник шукає в структурі уроку такі моменти, де б виразне читання стало активним помічником під час вивчення будь-якого твору.

Виразне читання, а точніше його мету, можна тлумачити як підвищення загальної освіченості, досягнення рівня сформованості вміння читати й усвідомлювати прочитане, бути ближче до класиків як української так і світової літератури. Як відомо мета має реалізуватися через певні завдання, а саме: зацікавлення учнів художнім твором як явищем мистецтва слова, щоб викликати цікавість прочитати даний твір, розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова, формування читацької культури, удосконалення навичок виразного читання.

Дуже часто можна спостерігати як випускники педагогічних навчальних закладів, які й так здобувають таку кількість знань, умінь й навичок, нерідко розгублюються на початку своєї педагогічної діяльності: з чого ж почати, до якої методики вдатися? Отже, питання, які розглядаються, допомагають майбутнім вчителям-словесникам використати набуті знання з мови у виконавсько-мовленнєвій діяльності, дають студентам змогу виробити критичний підхід до проблем виразного читання художніх творів, передбачених шкільними програмами.

Студенти, як і учні, інколи не розуміють чому за декламування твору напам'ять одному вчитель ставить дванадцять балів, а іншому – десять. Коли вчитель у школі буде застосовувати елементи виразного читання, то таких питань виникати не буде. Тому що діти, як і студенти, будуть знати, що існує техніка та логіка мовлення, засоби емоційно образної виразності, які є складовою вивчення теорії літератури. Але не можна не сказати ще й про позитивний вплив виразного читання на розвиток зв'язного мовлення. Існує чимало школярів, які бояться чи не вміють висловлювати свої думки, а саме виразне читання стає їм на допомогу. Наприклад, можна запропонувати таку вправу: "оживити слово". Діти з задоволенням виконують творче завдання, а потім проговорюють, звертаючи увагу на міміку, жести та роблять самостійний аналіз прочитаного. Як бачимо, студенти мають знати, що всі свої знання вони безпосередньо мають застосувати на уроках літератури, іншими словами, ми ніби проводимо паралель студент-учень.

Лише спільними зусиллями викладача і студентів можна засвоїти основи будь-якої навчальної дисципліни. Отож майбутній вчитель повинен поставити перед собою конкретну мету – навчитись мистецтва публічного виразного читання. Досягти цієї мети цілком ймовірно шляхом вирішення завдань, а саме: на матеріалі текстів у шкільних підручниках оволодіти всіма операціями на етапах підготовки читця до виконання різножанрових художніх творів, одержати необхідні для виконавсько-мовленнєвої діяльності знання, розвинути відповідні уміння й навички публічного виразного читання й розповідання, а також творчі здібності, необхідні для професіонального читця.

Важливим завданням курсу є також його практична спрямованість на

подальшу професійну діяльність майбутніх учителів. Вчитель постійно веде лінію: ознайомлення читця з текстом – первинне осмислення – озвучення вчителем-читцем – вторинне осмислення разом з аудиторією – озвучення учнями в різних варіантах. Учитель-словесник перетворює виразне читання на могутній засіб пізнання літератури. На заняттях з виразного читання ми намагаємося послідовно довести цю думку студентам. Введення практикуму видається особливо актуальним також з огляду на те, що багато вчителів-словесників не в змозі належним чином виконати літературні твори перед учнями через недостатній рівень відповідної вузівської підготовки читця до виконавсько-мовленнєвої діяльності. Студенти, звісно, ознайомлюються з біографіями письменників, особливостями епохи, працюють над сюжетами творів, тлумачать маловідомі у текстах слова тощо, але літературний аналіз художніх творів здійснюється, як правило, поза проєкцією на виконавське мистецтво, що зменшує естетичний вплив художньої літератури на студентів та її виховний потенціал. Можна запропонувати студентам схему виконавського аналізу художнього твору:

1. Літературно-творчий аналіз тексту ("про що читаю"):

- 1) розповідь про автора і особливості його епохи;
- 2) родова та жанрова приналежність твору;
- 3) тип тексту (опис, міркування, розповідь);
- 4) структура тексту (вступна, основна частини, висновки), план;
- 5) короткий переказ змісту тексту;
- 6) пояснення незрозумілих у тексті слів (за допомогою словників).

2. Дійовий аналіз тексту ("для чого читаю"):

- 1) кінцева мета автора (зверхзадача);
- 2) якими я бачу героїв та місце події (словесні замальовки);
- 3) моє ставлення до твору, героїв. Чи бачу в творі підтекст (прихований зміст)?

4) використання художніх засобів виразності (тропів, особливих синтаксичних структур);

5) використання звукових засобів виразності (складання партитури всього тексту або однієї з його частин).

Ми завжди маємо пам'ятати, що педагог уводить школярів у світ мистецтва літератури за допомогою виразного читання. Він веде їх від самостійного сприймання тексту до логічно осмисленого, прагнучи виробити в учнів уміння самостійно аналізувати твір. Безперечно, вчитель не може обмежуватися лише збудженням активних емоцій на уроках, він повинен уміти ще й керувати ними, спрямовувати процес сприймання літератури.

Для того, щоб якнайактивніше використати можливості виразного читання, учитель має спиратися на здатність дітей самостійно мислити, міркувати, порівнювати, робити висновки й узагальнення.

Отже, засвоєння матеріалів з виразного читання є, надзвичайно

важливим у процесі підготовки студентів до виконання прозових і поетичних художніх творів різних жанрів, а також взагалі у системі мовно-мовленнєвої підготовки майбутніх учителів.

Творчий учитель завжди зуміє використати мистецтво літератури і читання, щоб розбудити в дітях художників, творців, мислителів. Школа вчить майбутнього громадянина нашої країни володіти усним словом, для того, щоб він умів використовувати його в своїй практичній діяльності. Мистецтво виразного читання є одним із важливих засобів оформлювання духовної зрілості людини.

Використана література:

1. Будянський Д. В. Мистецтво мовлення вчителя як складова педагогічного артистизму / Д. В. Будянський // Педагогічні науки : збірник наукових праць. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2004. – С. 334-339.
2. Буяльський Б. П. Поезія усного слова: Азбука виразного читання. / Б. П. Буяльський. – Київ : Рад. шк., 1990. – С. 82-136.
3. Зайцева З. Техніка мови вчителя / З. Зайцева. – Київ, 1971.
4. Капська А. Практикум з виразного читання / А. Капська. – Київ, 1990.
5. Копчук А. М. Виховання читацьких інтересів учнів / А. М. Копчук. – Київ : Т-во: “Знання” УРСР, 1985. – 48 с. – (Серія VII “Педагогічна”; № 13).
6. Методика вивчення читацьких інтересів школярів : посіб. // Наукові основи методики літератури / за ред. Волошиної. – Київ, 2002.
7. Станіславський К. Робота актора над собою / К. Станіславський. – Київ, 1953.
8. Шкловська О. Методичні засади формування читацької компетенції / О. Шкловська // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 7. – С. 10-14.

References:

1. Budianskyi D. V. Mystetstvo movlennia vchytelia yak skladova pedahohichnoho artystyzmu / D. V. Budianskyi // Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh prats. – Sumy : SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2004. – S. 334-339.
2. Buialskyi B. P. Poeziia usnogo slova: Azbuka vyraznogo chytannia. / B. P. Buialskyi. – Kyiv :Rad. shk., 1990. – S. 82-136.
3. Zaitseva Z. Tekhnika movy vchytelia / Z. Zaitseva. – Kyiv, 1971.
4. Kapska A. Praktykum z vyraznogo chytannia / A. Kapska. – Kyiv, 1990.
5. Kopchuk A. M. Vykhovannia chytatskykh interesiv uchniv / A. M. Kopchuk. – Kyiv :T-vo: “Znannia” URSR, 1985. – 48 s. – (Serii VII “Pedahohichna”; № 13).
6. Metodyka vyvchennia chytatskykh interesiv shkolariv : posib. // Naukovi osnovy metodyky literatury / za red. Voloshynoi. – Kyiv, 2002.
7. Stanislavskyi K. Robota aktora nad soboiu / K. Stanislavskyi. – Kyiv, 1953.
8. Shklovska O. Metodychni zasady formuvannia chytatskoi kompetentsii / O. Shklovska // Ukrainaska literatura v zahalnoosvitnii shkoli. – 2006. – № 7. – S. 10-14.

КОТЛЯРЕНКО С. В. Выразительное чтение как одно из средств профессиональной подготовки студента-филолога.

В статье проанализированы особенности практической профессиональной подготовки студентов-филологов в процессе изучения дисциплины “Культура и техника речи, практикум по выразительному чтению”. Основой профессиональной деятельности учителя должен быть не только доброжелательное общение, любовь к детям, гармония ума и чувств, но и педагогическое мастерство на уровне искусства, обеспечивается высокой степенью развития профессионально необходимых качеств, умений, навыков.

Основное внимание в этом контексте уделяется разработке эффективных путей и средств профессиональной подготовки студентов высших педагогических учебных заведений. Помощь будущим учителям-словесникам использовать приобретенные знания языка в исполнительно-речевой деятельности, выработать критический подход к проблемам выразительного чтения художественных произведений, предусмотренных школьными программами.

Ключевые слова: выразительное чтение, профессиональная деятельность, анализ текста, учебно-познавательная деятельность, специфика урока литературы, образование, практическая направленность.

KOTLYARENKO S. V. Expressive reading as one of the means of professional training of a student-philologist.

The article analyzes the peculiarities of practical professional training of students-philologists in the process of studying the discipline "Culture and technology of speech and workshop on expressive reading". The basis of professional activity of the teacher should be not only friendly communication, love for children, harmony of mind and feelings, but also pedagogical skill at the level of art, which is ensured by the high degree of development of professionally-required qualities, skills and abilities.

The main attention in this context is devoted to the development of effective ways and means of professional training of students of higher pedagogical educational institutions. Help future literate teachers use the acquired language knowledge in performing-speech activity, develop a critical approach to the issues of expressive reading of artistic works provided by school curricula.

Keywords: expressive reading, professional activity, text analysis, educational-cognitive activity, specifics of the lesson of literature, education, practical orientation.

УДК 378.147.091.33:004.023

Крившенко Л. М.

НАВЧАЛЬНИЙ ДІАЛОГ – ПРОВІДНА СКЛАДОВА ЕВРИСТИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті представлено аналіз філософських і психолого-педагогічних досліджень стосовно сутності та змістових характеристик понять "діалог", "навчальний діалог", "евристичний діалог". Виявлено необхідність організації навчального процесу на засадах інноваційної евристичної освіти, як такої, що відроджує принципи природовідповідності, творчої активності і діалогічності навчання, відкриває можливості для професійно-творчої самореалізації майбутніх учителів початкових класів в умовах евристичної діалогової взаємодії, зокрема, активної запитальної діяльності. Окреслено шляхи реалізації принципів евристичного навчання в навчальному евристичному діалозі.

Ключові слова: діалог, навчальний діалог, евристичний діалог, евристична освіта, самореалізація, пізнавально-творча діяльність, запитальна діяльність, принципи.

Визначення особистісно зорієнтованої моделі навчання й виховання провідною рисою сучасної освіти в Україні спонукає науковців і педагогів проводити пошук таких шляхів навчання, які б забезпечували його ефективність і водночас створювали умови для творчої самореалізації